

بررسی ریسک تجاری و ریسک مالی در صنعت مرغداری

استان خوزستان

محسن دستگیر*

جابر محمد موسایی**

چکیده

با توجه به سیستم اقتصادی و تغییرات ناگهانی در عوامل محیطی، مدیریت ریسک در نحوه اداره سازمان و شرکت ها از اهمیت ویژه ای برخوردار شده است. امروزه مدیران مالی و سرمایه گذاران برای بالا بردن ارزش شرکت ها به بازده و ریسک توجه دارند. بنابراین اهمیت افزایش تولید، ایجاد اشتغال و افزایش صادرات غیرنفتی، صنعت مرغداری از جمله صنایعی است که به آن توجه شده است. مشکلات سال های اخیر صنعت مرغداری در کشور و به ویژه در استان خوزستان این صنعت را با مشکلات مختلفی مواجه کرده است. به طوری که بعضی از واحدهای تولیدی فعالیت خود را متوقف و اغلب واحدهای تولیدی دیگر با کمترین ظرفیت و تولید مشغول بوده اند.

در این تحقیق به بررسی وضعیت صنعت مرغداری در استان خوزستان با تأکید بر ریسک مالی و ریسک تجاری پرداخته شده است.

نتایج به دست آمده حکایت از آن دارد که:

۱. بالا بردن ریسک تجاری در صنعت مرغداری به دلیل نوسانات قیمت فروش، نوسانات عوامل قیمت تمام شده مرغ و نوسانات نامنه تقاضا بوده است.

*استادیار، گروه حسابداری، دانشگاه شهید چمران اهواز

**کارشناس ارشد، مدیریت بازرگانی

۲. بالا بودن ریسک مالی به دلیل ناتوانی بر پرداخت بدهی های کوتاه مدت و بلند مدت، مشکل نقدینگی، بالا بردن نسبت های بدهی و پائین آمدن روند سودآوری بوده است.
۳. فرصت های مناسب جهت افزایش تولید و سرمایه گذاری در صنعت مرغداری استان خوزستان وجود داشته است.

واژه های کلیدی: ریسک مالی - ریسک تجاری - صنعت مرغداری

مقدمه

ریسک و بازده دو عامل بسیار مهم در تصمیم گیری سرمایه گذاران جهت انتخاب طرح های سرمایه ای هستند. در یک محیط متغیر و پر نوسان، عدم توجه به هر یک از عوامل بالا ممکن است به اخذ تصمیم هایی منجر شود که موجب شکست آن طرح گردد.

طبق شواهد تجربی اکثر سرمایه گذاران از ریسک گریزانند و برای پذیرش ریسک بیشتر خواهان بازده ای اضافی هستند. بنابراین بررسی ریسک در مدیریت مالی از مباحث محوری و اساسی است. لذا ضرورت مطالعه این پدیده مهم از اهمیت لازم برخوردار است.^۱

ریسک یک دارایی عبارت است از تغییر احتمالی بازده آتی ناشی از آن دارایی، بنابراین هر چه تغییرپذیری بازده (های) آتی یک دارایی (سرمایه گذاری) بیشتر باشد، آن دارایی (سرمایه گذاری) دارای ریسک بیشتر است.

اهمیت مطلوبیت سرمایه گذار^۲

از مفهوم مطلوبیت در توضیح رفتار افراد در انتخاب بین تصمیمات سرمایه گذاری در شرایط عدم اطمینان استفاده می شود. این مفهوم در دانستن ریسک و اینکه چگونه افراد به این ریسک پاسخ می گویند کمک می کند. مانند بسیاری از افراد سرمایه گذاران مایل هستند مطلوبیت خود را حداکثر کنند. مطلوبیت نیز از مصرف حال و آینده حاصل می شود. در فواصل زمانی مختلف در زندگی، افراد تصمیم می گیرند چه میزان از پول خود را مصرف کرده و چه مقدار را سرمایه گذاری کنند. سرمایه گذاری با انتظار افزایش ثروت صورت می گیرد تا بتوان دوباره آن را به یک رشته

سرمایه گذاری - مصرف دلخواه تخصیص داد. معمولاً سه حالت از رفتار سرمایه گذاران در رابطه با ریسک وجود دارد.

۱- ریسک گریزی: سرمایه گذار ریسک گریز برای پذیرش ریسک بیشتر خواهان جایزه یا پاداش (بازده اضافی) خواهد بود. تابع مطلوبیت چنین افرادی، تابعی نزولی از ثروت خواهد بود، زیرا سرمایه گذار وقتی اقدام به سرمایه گذاری ریسکی می کند که قیمت^۲ سرمایه گذاری از ارزش متعارف^۱ آن کمتر باشد.

۲- بی تفاوتی به ریسک: سرمایه گذار در این حالت به ریسک بی تفاوتی است. این سرمایه گذار برای پذیرش ریسک، طلب بازده یا پاداش اضافی نمی کند. تابع مطلوبیت ثروت شخص بی تفاوت به ریسک یک رابطه ثابت و خطی است. یعنی وی مایل است برای قبول یک سرمایه گذاری ریسکی معادل ارزش متعارف آن بپردازد.

۳- ریسک پذیری: برخی از سرمایه گذاران ریسک پذیر هستند، آنها حاضرند در مقابل بازده کمتر ریسک بیشتر را بپذیرند، تابع مطلوبیت چنین افرادی، تابع صعودی از ثروت است.

ریسک تجاری و ریسک مالی

ریسک کلی عایدات شرکت به دو ریسک تجاری و ریسک مالی تقسیم گردیده است. آن بخش از کل ریسک شرکت که ناشی از ترکیب دارایی ها و تصمیمات عملیاتی شرکت است، ریسک تجاری نامیده می شود. ریسک تجاری به عدم اطمینان برآوردهای بازده آتی دارایی ها و بازده حقوق صاحبان سهام در صورتی که شرکت برای تأمین مالی از بدهی استفاده نکرده باشد مربوط می گردد. ریسک تجاری از صنعتی به صنعت دیگر و همچنین در بین شرکت های یک صنعت خاص متفاوت است. ریسک تجاری به عوامل مختلفی بستگی دارد که مهمترین آنها عبارتند از:

۱- دامنه تغییرات تقاضا، هر چه میزان تقاضا برای محصولات شرکت دارای ثبات بیشتر باشد، در صورت ثبات سایر عوامل، ریسک تجاری آن شرکت کمتر است.

۲- دامنه تغییرات قیمت فروش، شرکت هایی که محصولات آنها در بازارهای پر نوسان به فروش می رسد، نسبت به شرکت هایی که قیمت محصولات آنها دارای ثبات نسبی است در معرض ریسک تجاری بیشتر قرار دارند.

۳- دامنه تغییرات قیمت نهاده ها، شرکت هایی که قیمت نهاده های آنها دارای تغییرات زیاد است، ریسک تجاری آن نیز زیاد است.

۴- توانایی تعدیل محصولات تولیدی در مقابل نهاده ها، برخی از شرکت ها برای افزایش قیمت محصولات خود در مقابل افزایش هزینه نهاده ها مشکل چندانی ندارند. هر چه توانایی تغییر قیمت محصولات بیشتر باشد، ریسک تجاری کمتر خواهد بود. این عامل بویژه در دوره های تورمی دارای اهمیت خاص است. دامنه هزینه های ثابت، بالا بودن درصد هزینه های ثابت که با کم شدن تقاضا کاهش نمی یابد موجب افزایش ریسک تجاری می گردد.

اگر چه برخی از عوامل بالا مربوط به ماهیت صنعتی می شود که شرکت در آن فعالیت می کند، ولی هر یک از آنها تا حدودی بوسیله مدیریت قابل کنترل است برای مثال بسیاری از شرکت ها می توانند با اجرای سیاست های خاص بازاریابی، برای آمار فروش و قیمت فروش کالاهای خود ثبات ایجاد کنند. بهر حال ایجاد چنین ثباتی می تواند هزینه آگهی شرکت را افزایش دهد یا شرکت به قیمتی تن دهد که مشتریان را برای خرید مقدار ثابتی کالا با قیمت ثابت در آینده ترغیب کند.

آن بخش از ریسک کل شرکت که به ساختار سرمایه و تصمیماتی که در این باره گرفته می شود مربوط است را ریسک مالی می گویند. بنابراین ریسک مالی به سیاست تأمین مالی و شیوه ای که شرکت نیازهای مالی خود را تأمین مالی می کند بستگی دارد. شرکتی که از بدهی ها تأمین مالی کرده باشد ناچار است که هزینه های ثابتی را متحمل شود. این دو یعنی تأمین مالی با بدهی ها و تحمل هزینه های ثابت بهره بر روی عدم اطمینان تأثیر خواهد گذاشت بنابراین:

۱- تأمین مالی از طریق بدهی، عدم اطمینان جریان های نقدی را برای سهامداران عادی نسبت به موقعیتی که بدهی وجود ندارد افزایش می دهد.

۲- در صورت عدم تکافوی سود عملیاتی جهت جبران هزینه های ثابت سرمایه ای ناشی از بدهی، سهامداران عادی مواجه با از دست دادن سرمایه گذاری خود در شرکت می گردند.^۱

صنعت مرغداری که حدود ۱۰۰ سال در دنیا قدمت دارد، در ایران در حدود ۵۰ سال پیش بوجود آمده است. مرغداری به شکل نوین و صنعتی در ایران عملاً از حدود سی سال پیش آغاز گردیده است. در این صنعت در سال های بعد از انقلاب اسلامی از رشد و گسترش قابل توجهی برخوردار بوده است و از حمایت های دولت بهره مند گردیده است. صنعت مرغداری با بیش از ۲۰ هزار واحد تولید و سرمایه ای بالغ بر ۱۵ هزار میلیارد ریال و سرمایه در گردش بالغ بر ۶ هزار میلیارد ریال سهم عمده ای در تولید ناخالص ملی و ایجاد اشتغال داشته و تنها با صرف ۶۰۰ میلیون دلار هزینه ارزی، سالانه ۱/۵ میلیارد دلار هزینه های عمومی دولت صرفه جویی می کند.^۲

صنعت مرغداری در استان خوزستان

همزمان با رشد واحدهای مرغداری در کشور، صنعت مرغداری در استان خوزستان از نظر کمی رشد بالایی داشته است، بطوری که تعداد واحدهای مرغداری تا سال ۱۳۷۸ به ۷۲۴ واحد افزایش یافته است. موقعیت جغرافیایی استان خوزستان و دوره گرمای طولانی آن موجب شده تا واحدهای مرغداری در این استان نتواند در تمامی فصول از ظرفیت تولید خود استفاده کند و میزان تلفات نسبت به سایر استان های سردسیر کشور بیشتر است. در نتیجه بهای تمام شده مرغ نسبت به سایر استان های سردسیر بیشتر است. هم اکنون (۱۳۷۸) تعداد واحدهای فعال مرغداری استان خوزستان ۵۱۲ واحد است که ۲۱۲ واحد آن فعالیت خود را متوقف کرده اند. در این پژوهش به بررسی این مشکل پرداخته می شود.

مشکلات صنعت مرغداری

صنعت مرغداری کشور و به تبع آن صنعت مرغداری در استان خوزستان با معضلات و خطرات بسیاری روبرو می باشند که برخی از این مشکلات در زیر اشاره می شود.

۱- عدم تقاضای یکنواخت و پیوسته داخلی جهت محصولات طیور

- ۲- موجود نبودن مقطعی برخی از اقلام مواد اولیه دان، داروها و مواد ضد عفونی کننده
- ۳- وجود دستورالعمل‌ها و قوانینی که تنها در موارد خاص بکار گرفته می‌شود. مانند دستورالعمل خرید تضمینی ۲۵٪ از محصولات مرغ و تخم مرغ توسط جهاد سازندگی که تنها در زمان ترقی قیمت‌ها در بازار صورت می‌پذیرد و در مواقع نزول قیمت و در برهه‌ای که تولید کننده نیازمند خرید تضمینی دولتی است به فراموشی سپرده می‌شود.
- ۴- عدم پیوستگی و ناهماهنگی و تداخل تصمیم‌گیری‌ها در ادارات و سازمان‌های ذیربط وزارت جهاد سازندگی
- ۵- رواج کاغذ بازی و بوروکراسی روزافزون اداری
- ۶- نوسانات قیمت فروش متأثر از عوامل مختلف بازرگانی سیاسی و تکنیکی
- ۷- درصد ضایعات بالا و راندمان تولید پایین در مقایسه با استانداردهای بین‌المللی
- ۸- عدم وجود سیستم متمرکز توزیع و فروش و حضور واسطه‌ها
- ۹- کمبود نقدینگی نزد تولید کنندگان که باعث رواج واسطه‌گری می‌گردد.
- ۱۰- پایین بودن توان پرداخت بدهی‌ها
- ۱۱- افزایش قیمت جوجه یکروزه در بعضی از فصول و عدم تأمین به موقع آن
- ۱۲- بالا بودن هزینه‌ها (آب و برق) در استان خوزستان به علت گرمای طولانی
- ۱۳- تغییر نرخ ارز شناور به واریز نامه‌ای که موجب افزایش قیمت مواد اولیه وارداتی و در نهایت قیمت تمام شده مرغ گردد.^۸
- موارد بالا حاکی از آن است که در ارزیابی طرح‌های سرمایه‌ای صنعت مرغداری علاوه بر عامل سود یا بازده باید به عامل ریسک یا خطر نیز توجه کرد. ریسک را می‌توان به دو دسته ریسک تجاری و ریسک مالی تقسیم کرد. قبلاً درباره ریسک تجاری بحث گردید. اقتصادی، اجتماعی و سیاسی پدیده‌ی می‌آید دو نوع ریسک تجاری و ریسک مالی وجود دارد. ریسک مالی آن بخش از ریسک کل شرکت است که به ساختار سرمایه و

تصمیماتی که در این باره گرفته می شود مربوط است. این ریسک به سیاست مالی شرکت و شیوه ای که شرکت نیازهای مالی خود را تأمین مالی کرده است دارد.

از ابزارهای لازم جهت اندازه گیری ریسک می توان به اهرم عملیاتی و اهرم مالی، نسبت های مالی (مانند نسبت های نقدینگی و نسبت های اهرمی)، انحراف معیار بازده و ضریب تغییرات اشاره کرد.

روش تمقیق

در این تحقیق به بررسی رابطه بین ریسک تجاری و ریسک مالی با رکود صنعت مرغداری در استان خوزستان پرداخته می شود. جامعه آماری مورد نظر، واحدهای مرغداری در استان خوزستان است که بنابر اطلاعات واحد تحقیقات امور دام جهاد سازندگی خوزستان تعداد کل آنها ۷۲۴ بوده که از این تعداد ۵۱۲ واحد آن در سال ۱۳۷۸ فعال بوده است

روشهای جمع آوری اطلاعات

- ۱- نشریات، کتب مدارک علمی و آمار نامه های بانک مرکزی
- ۲- توزیع پرسشنامه براساس طیف لیکرت برای آزمون فرضیه های ۲ و ۳
- ۳- مصاحبه در راستای فرضیه ها با کارشناسان صنعت مرغداری و واحدهای مرغداری

متغیرهای مستقل و وابسته

۱- متغیرهای مستقل و وابسته در فرضیه اصلی به ترتیب زیر است:

متغیر مستقل اول (X_1) ریسک تجاری

متغیر مستقل دوم (X_2) ریسک مالی

متغیر وابسته (Y) رکود صنعت مرغداری در استان خوزستان

۲- متغیر مستقل و وابسته در فرضیه فرعی اول به ترتیب زیر است.

متغیر مستقل (X) قیمت فروش مرغ

متغیر وابسته (Y) ریسک تجاری

۲- متغیرهای مستقل و وابسته در فرضیه فرعی دوم به ترتیب زیر است:

متغیر مستقل (X) عوامل مؤثر بر قیمت تمام شده مرغ

متغیر وابسته (Y) ریسک تجاری

۴- متغیرهای مستقل و وابسته در فرضیه فرعی سوم به ترتیب زیر است:

متغیر مستقل (X) توانایی انجام تعهدات

متغیر وابسته (Y) ریسک مالی

نمونه آماری (n) و روش تعیین آن

به منظور تخمین نمونه آماری مورد نیاز، ابتدا پرسشنامه مقدماتی تنظیم و بین ۲۰ واحد مرغداری در استان خوزستان به صورت تصادفی توزیع و اطلاعات زیر از پرسشنامه مقدماتی به دست آمد:

$$E = 0.13$$

دقت برآورد

$$\bar{X} = 1.71$$

میانگین امتیازات نمونه

$$X_s = 0.481$$

انحراف معیار نمونه

با استفاده از داده‌های بالا و براساس سطح اطمینان ۹۵ درصد تعداد نمونه آماری به

$$\alpha = 1 - 0.95$$

صورت زیر محاسبه گردید:

$$\alpha = 0.05$$

$$Z_{\frac{\alpha}{2}} = 1.96$$

$$n \geq \left[\frac{Z_{\frac{\alpha}{2}} X_s}{E} \right] = \left[\frac{1.96 \times 0.486}{0.13} \right] \cong 50$$

در نتیجه نمونه آماری مورد نیاز در این تحقیق $n = 50$ واحد مرغداری تعیین گردید

روش نمونه‌گیری در این تحقیق روش نمونه‌گیری تصادفی ساده است که از میان ۵۱۲

واحد مرغداری فعال در استان خوزستان ۵۰ واحد آن به طور تصادفی انتخاب گردیده است.

فرضیه های تحقیق و متغیرهای مستقل و وابسته

فرضیه اصلی: ریسک مالی و ریسک تجاری موجب رکود صنعت مرغداری در استان خوزستان گردیده است.

۱) متغیرهای مستقل و وابسته در فرضیه اصلی به ترتیب زیر است:

متغیر مستقل اول (X_1): ریسک تجاری

متغیر مستقل دوم (X_2): ریسک مالی

متغیر وابسته (Y): رکود صنعت مرغداری در استان خوزستان

فرضیه فرعی ۱: افزایش ریسک تجاری ناشی از نوسانات قیمت فروش مرغ است.

۱) متغیر مستقل وابسته در فرضیه فرعی اول به ترتیب زیر است:

متغیر مستقل (X): قیمت فروش مرغ

متغیر وابسته (Y): ریسک تجاری

فرضیه فرعی ۲: افزایش ریسک تجاری ناشی از نوسانات مؤثر بر قیمت تمام شده مرغ است.

۲) متغیر مستقل و متغیر وابسته در فرضیه فرعی دوم به ترتیب زیر است:

متغیر مستقل (X): عوامل مؤثر بر قیمت تمام شده مرغ

متغیر وابسته (Y): ریسک تجاری

۳) متغیر مستقل و متغیر وابسته در فرضیه فرعی سوم به شرح زیر است:

فرضیه فرعی ۳: در صنعت مرغداری توانایی انجام تعهدات در حال کاهش است.

متغیر مستقل (X): توانایی انجام تعهدات

متغیر وابسته (Y): ریسک تجاری

روش های جمع آوری اطلاعات

روش جمع آوری اطلاعات در این تحقیق از طریق پرسشنامه و مصاحبه حضوری بوده است. بدین منظور پرسشنامه با ۲۴ سؤال براساس طیف لیکرت طراحی گردید. سؤالات چندین بار مرور گردیده و تصحیح شده و سپس با مدیران چند شرکت مرغداری که در نمونه آماری نبوده اند مورد آزمایش و بازبینی قرار گرفت. پس از اطمینان از اینکه سؤالات پرسشنامه به گونه ای طراحی و اصلاح گردیده اند که می توانند متغیرهای مورد نیاز فرضیات این تحقیق را اندازه گیری کنند مبادرت به ارسال پرسشنامه ها به مدیران و مسئولین مرغداری های آماری گردید. جدول زیر خلاصه ای از پاسخ های دریافتی پرسشنامه های ارسالی را نشان می دهد. سؤال های ۱ تا ۱۵ مربوط به فرضیه دوم، عوامل مؤثر بر قیمت تمام شده مرغ بوده است. سؤالات ۱۶ تا ۲۴ نیز مربوط به فرضیه سوم، توانایی انجام تعهدات مالی است.

اعتبار و روایی

اعتبار یا پایایی به این معنی است که اگر یک خصیصه مورد سنجش را با همان (یا وسیله مشابه قابل مقایسه با آن) تحت شرایط مشابه اندازه گیری نمود نتایج حاصله تا چه حد مشابه، دقیق و قابل اعتماد است.

روایی به این معنی است که وسیله اندازه گیری بتواند خصیصه مورد نظر را اندازه بگیرد نه متغیر دیگری را و هدف آن جلوگیری از ورود متغیرهای منحرف کننده یا ناخواسته می باشد.

به منظور تعیین اعتبار و روایی پرسشنامه ابتدا پرسشنامه مقدماتی بین تعدادی از کارشناسان امور دام، تعدادی از اعضای اتحادیه تعاونی واحدهای مرغداری استان خوزستان و برخی از دانشجویان کارشناسی ارشد دامپروزی و تعدادی از دانشجویان کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی توزیع و نظرات آنها جمع آوری گردید و سپس مبادرت به ارسال پرسشنامه ها گردید.

پرسشنامه مقدماتی اصلاح شده جهت تعیین قابلیت اعتبار سؤالات بین ۲۰ واحد مرغداری توزیع گردیده که از طریق برنامه کامپیوتری SPSS پاسخ های گردآوری شده مورد بررسی و مقدار ضریب آلفای کرونباخ به صورت زیر محاسبه شده است.

۱- مقدار ضریب آلفای کرونباخ برای کل سؤالات پرسشنامه $\alpha = 0/90$ بوده است.

۲- مقدار ضریب آلفای کرونباخ برای کل سؤالات فرضیه دوم $\alpha = 0/84$ و برای فرضیه سوم $\alpha = 0/85$ بوده است.

بدین ترتیب چون مقدار آلفای کرونباخ بدست آمده از نتایج پرسشنامه بیش از ۰/۵ بوده است. بنابراین پرسشنامه تهیه شده قابلیت اعتبار بالایی را دارا بوده است.

تجزیه و تحلیل داده ها و آزمون فرضیه ها

این تحقیق دارای سه فرضیه فرعی است که در راستای فرضیه اصلی می باشد. جهت آزمون فرضیه اول از ضریب پراکندگی استفاده شده است و چون داده های لازم برای آزمون فرضیه دوم و سوم از طریق پرسشنامه و براساس طیف لیکرت (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد) جمع آوری گردیده است، بنابراین با فرض برابری میانگین طیف فوق با عدد ثابت $\mu = \frac{(1+2+3+4+5)}{5} = 3$ برای آزمون فرضیه های دوم و سوم این تحقیق از آزمون Z استفاده شده است.

با توجه به فرض نرمال بودن توزیع، آماره آزمون به صورت زیر بدست می آید.

$$Z = \frac{\bar{X} - \mu_0}{\frac{S}{\sqrt{n}}}$$

کلیه آزمون ها برای سطح معنی دار $\alpha = 5\%$ انجام شده است.

برای آزمون فرضیه اول اقدام به جمع آوری داده های مربوط به قیمت مرغ و شاخص کل قیمت ها (شاخص بهای کالا و خدمات مصرفی در مناطق شهری کشور) طی سالهای ۱۳۷۴ تا ۱۳۷۸ که بصورت میانگین فصلی (میانگین سه ماهه) است، گردید.

به منظور آزمون فرضیه فرعی دوم و سوم از داده ها و جمع آوری شده در پرسشنامه استفاده شده است. سوال های ۱ تا ۱۵ مربوط به فرضیه دوم و نه سؤال دیگر (۱۶ تا ۲۴) مربوط به فرضیه سوم است که از پرسشنامه های توزیع و جمع آوری شده بین ۵۰ واحد مرغداری در استان خوزستان بدست آمده است.

خلاصه شاخص های آماری فرضیه های تحقیق

متغیر	میانگین	انحراف معیار
ریسک تجاری	۱/۹۳۳	۰/۴۱۸
ریسک مالی	۱/۹۲۲	۰/۴۹۲

فرضیه فرعی اول: افزایش ریسک تجاری ناشی از نوسانات قیمت فروش مرغ است. برای آزمون فرضیه اول همانطوری که در پیش آمد از ضریب پراکندگی استفاده شده است. قیمت فروش مرغ در استان خوزستان با شاخص کل قیمت ها از سال ۱۳۷۴ تا ۱۳۷۸ مقایسه گردیده و چنانچه ضریب پراکندگی قیمت فروش مرغ نسبت به ضریب پراکندگی شاخص کل قیمت ها بیشتر باشد این فرض که افزایش ریسک تجاری صنعت مرغداری استان خوزستان ناشی از نوسانات قیمت فروش مرغ است پذیرفته می شود. ضریب پراکندگی از رابطه زیر بدست می آید:

$$V = \frac{\sigma_x}{\bar{x}}$$

که در این رابطه \bar{x} میانگین شاخص کل قیمت ها و میانگین قیمت فروش مرغ است و σ_x انحراف معیار شاخص کل قیمت ها یا انحراف معیار فروش مرغ می باشد.

$$\bar{x} = ۵۵۸$$

میانگین شاخص کل قیمت ها

$$\sigma_{xm} = ۱۴۳$$

انحراف معیار شاخص کل قیمت ها

$$\bar{x}_j = ۶۱۰۴$$

میانگین قیمت فروش مرغ

$$\sigma_{xj} = ۲۲۰۶$$

انحراف معیار قیمت فروش مرغ

بنابر این:

$$V_m = \frac{\sigma_{xm}}{\bar{x}_m} = \frac{43}{558} = 0.256 \text{ و } V_j = \frac{\sigma_{xj}}{\bar{x}_j} = \frac{36}{6104} = 0.0059 \text{ (ضریب پراکندگی شاخص کل قیمت ها)}$$

$$V_j = \frac{\sigma_{xm}}{\bar{x}_j} = \frac{2206}{6804} = 0.324 \text{ و (ضریب پراکندگی قیمت فروش مرغ)}$$

چون ضریب پراکندگی قیمت فروش مرغ در استان خوزستان بیش از ضریب پراکندگی شاخص کل قیمت ها است، در نتیجه این فرضیه که افزایش ریسک تجاری در صنعت مرغداری استان ناشی از نوسانات قیمت فروش مرغ است پذیرفته می شود.

فرضیه فرعی دوم: افزایش ریسک تجاری ناشی از نوسانات عوامل مؤثر بر قیمت تمام شده مرغ است. فرضیه آماری برای فرضیه فرعی دوم، بصورت زیر در نظر گرفته شده است:

$$H_0: \mu \geq 3$$

$$H_1: \mu < 3$$

در این فرضیه آماری H_0 نمایانگر این است که افزایش ریسک تجاری ناشی از نوسانات عوامل قیمت تمام شده مرغ نیست و H_1 نمایانگر آن است که افزایش ریسک تجاری ناشی از نوسانات عوامل مؤثر بر قیمت تمام شده مرغ است.

بر اساس روش آماری فرضیه آزمون Z با فرض برابری میانگین ها، با یک عدد ثابت

$$\mu_0 = \frac{1+2+3+4+5}{5} = 3 \text{ مانند به آزمون فرضیه دوم این تحقیق می پردازیم.}$$

در سطح اطمینان ۹۵ درصد در صورتی که آماره آزمون برای فرضیه فرعی دوم از ۱/۶۴۵- کمتر باشد، فرضیه فروق مورد پذیرش و تأیید قرار می گیرد. مقدار Z از طریق زیر محاسبه شده است:

$$Z = \frac{\bar{X} - \mu_0}{\frac{S}{\sqrt{n}}} = \frac{1.993 - 3}{\frac{418}{\sqrt{50}}} = -17.06$$

پس از مقایسه آماره آزمون با مقدار بحرانی مشخص می شود که آماره آزمون در ناحیه H_1 قرار می گیرد، بنابراین، در سطح اطمینان ۹۵ درصد می توان گفت که مشاهدات دلالت قوی بر تأیید H_1 دارد. از آن جایی که H_1 بیان کننده فرضیه پژوهشی است پس از

سطح خطای ۵ درصد می توان گفت که فرضیه پژوهشی یعنی «افزایش ریسک تجاری ناشی از نوسانات عوامل قیمت تمام شده مرغ است» پذیرفته می شود. مهمترین نتایجی که از آزمون فرضیه دوم به دست آمده است به طور خلاصه عبارتند از:

- ۱- عدم اطمینان زیادی نسبت به تأمین به موقع جوجه یک روزه و نوسانات شدید در قیمت خرید آن.
- ۲- نوسانات شدید در قیمت دان و شکل تهیه به موقع آن.
- ۳- بی ثباتی قیمت دارو، شکل تأمین به موقع دارو و نامرغوب بودن کیفیت داروهای خریداری شده
- ۴- ناتوانی مرغداران در پیشگیری های لازم در برابر بیماری ها به ویژه بیماری آنفلانزا.

- ۵- استاندارد نبودن تولید و عدم استفاده از ظرفیت تولید در سال.
 - ۶- نامناسب بودن امکانات و تجهیزات مرغداری ها با استانداردهای لازم.
 - ۷- بی ثباتی در هزینه های جاری صنعت مرغداری مانند هزینه دستمزد کارگران، هزینه سوخت و روشنایی، هزینه های دامپزشکی.
- فرضیه فرعی سوم: در صنعت مرغداری استان خوزستان توانایی انجام تعهدات در حال کاهش است.

فرضیه آماری برای فرضیه فرعی سوم به صورت زیر در نظر گرفته شده است:

$$H_0: \mu \geq r$$

$$H_1: \mu < r$$

که در این فرضیه آماری:

H_0 نمایانگر توانایی انجام تعهدات در صنعت مرغداری و H_1 نمایانگر آن است که در صنعت مرغداری توانایی انجام تعهدات در حال کاهش است.

در سطح اطمینان ۹۵ درصد مانند قبل اگر مقدار آماره آزمون از $-1/645$ کمتر باشد فرضیه فرعی سوم مورد پذیرش واقع می شود. مقدار Z از طریق زیر محاسبه شده است:

$$Z = \frac{\bar{X} - \mu_0}{\frac{S}{\sqrt{n}}} = \frac{1.992 - 3}{\frac{494}{\sqrt{50}}} = -15.4$$

پس از مقایسه مقدار آمار آزمون با مقدار بحرانی مشخص می شود که آماره آزمون در ناحیه H_1 قرار می گیرد. بنابر این در سطح اطمینان ۹۵ درصد، مشاهدات دلالت قوی بر تأیید H_1 دارد. از آن جایی که H_1 بیان کننده فرضیه پژوهشی است پس در سطح خطای ۵ درصد می توان گفت که فرضیه پژوهشی یعنی « صنعت مرغداری توانایی انجام تعهدات در حال کاهش است » پذیرفته می شود.

مهمترین نتایج که از آزمون فرضیه فرعی سوم به دست آمده عبارت است از پی بردن به مشکلات و موارد زیر است:

- ۱- مشکل تأمین نقدینگی جهت پرداخت هزینه های جاری و مشکل تهیه نقدینگی از بانک و مؤسسات اعتباری.
- ۲- مشکل پرداخت به موقع بدهی های کوتاه مدت.
- ۳- مشکل پرداخت به موقع اصل و بهره بدهی های بلند مدت.
- ۴- مشکل تهیه منابع مالی لازم جهت توسعه و سرمایه گذاری مجدد و در واحد مرغداری.
- ۵- مشکل دریافت به موقع مطالبات از بدهکاران.
- ۶- نداشتن اطمینان کافی نسبت به دریافت سود در پایان هر دوره جوجه ریزی.
- ۷- بالا بودن نسبت بدهی به حقوق صاحبان سرمایه.

فرضیه اصلی: ریسک مالی و ریسک تجاری موجب رکود صنعت مرغداری در استان خوزستان گردیده است.

همان طور که قبلاً اشاره گردید بسیاری از واحدهای مرغداری در استان خوزستان با کمترین ظرفیت خودمشغول به فعالیت هستند و تعداد از آنها تولید خود را متوقف کرده اند. برای بررسی دلایل عدم استفاده بهینه از ظرفیت تولید و تعطیلی واحدهای مرغداری در استان خوزستان « این فرضیه که ریسک مالی و ریسک تجاری موجب رکود صنعت مرغداری در استان خوزستان گردیده است » مطرح شد. برای تأیید این فرضیه ، سه

فرضیه فرعی در راستای آن طرح و مورد آزمون قرار گرفت. پس از آن مصاحبه هایی جهت تأیید و تکمیل فرضیه پژوهشی صورت گرفت. پس از آن مصاحبه هایی جهت تأیید و تکمیل فرضیه پژوهشی صورت گرفت که منجر به نتایج زیر گردیده است.

نتیجه گیری و پیشنهادات

پس از آزمون فرضیه های فرعی و فرضیه اصلی این تحقیق داده های آماری نتایجی را مشخص کرد که مهمترین آنها به طور خلاصه عبارتند از :

الف) بالا بودن ریسک تجاری در صنعت مرغداری به دلایل:

- ۱- نوسانات قیمت فروش مرغ
- ۲- نوسانات در عوامل مؤثر بر قیمت تمام شده مرغ ناشی از موارد زیر بوده است:
 - ۱-۲- عدم اطمینان کافی نسبت به تأمین جوجه یکروزه و نوسانات در قیمت جوجه یکروزه.
 - ۲-۲- تغییرات شدید در قیمت دان و مشکل تهیه به موقع تأمین دان.
 - ۳-۲- مشکلات ناشی از تغییرات قیمت دارو، تأمین به موقع دارو و کیفیت های داروهای مورد استفاده .
 - ۴-۲- وجود انواع بیماری آنفلانزا غیر انسانی و عدم پیشگیری لازم در مقابل بیماریها و بالا بودن ضایعات در واحدهای مرغداری.
 - ۵-۲- عدم استفاده بهینه از ظرفیت تولیدی در واحدهای مرغداری.
 - ۶-۲- بی ثباتی در هزینه های جاری همچون هزینه دستمزد کارگران ، هزینه سوخت و روشنایی و هزینه های دامپزشکی.
 - ۳- بالا بودن دامنه تغییرات تقاضا در صنعت مرغداری .
 - ۴- نداشتن توانایی کافی در تعدیل قیمت فروش مرغ در مقابل قیمت نهاده های تولید.
 - ۵- بالا بودن قیمت تمام شده مرغ در استان خوزستان به علت پایین بودن ظرفیت تولید، افزایش هزینه های حرارتی و بالا بودن تلفات نسبت به سایر استان ها .

(ب) بالا بودن ریسک مالی در صنعت مرغداری به دلایل:

- ۱- مشکل تأمین نقدینگی جهت پرداخت هزینه های جاری.
 - ۲- ناتوانی در پرداخت بدهی های کوتاه مدت و بلندمدت.
 - ۳- متغیر بودن وضعیت سود و زیان واحدهای مرغداری و نداشتن کافی نسبت به دریافت سود در پایان هر دوره جوجه ریزی.
 - ۴- بالا بودن نسبت بدهی به حقوق صاحبان سرمایه در واحدهای مرغداری.
- ج) وجود فرصت های مناسب جهت سرمایه گذاری و افزایش تولید در صنعت مرغداری در استان خوزستان به دلایل:

- ۱- وجود زمینه های مناسب و کافی جهت احداث واحدهای مرغداری.
 - ۲- رشد روزافزون جمعیت استان خوزستان و بالا بودن میزان تقاضا برای گوشت مرغ.
 - ۳- دسترسی به آنهای آزاد، داشتن بنادر صادراتی و مجاورت با کشورهای حوزه خلیج فارس جهت صادرات مازاد مرغ به خارج.
- همان طور که ملاحظه گردید بسیاری از مشکلات موجود در صنعت مرغداری به عوامل اقتصادی و اجتماعی و ساختار اقتصادی کشور بستگی دارد که از حیطة واحدهای مرغداری خارج هستند و حل این مشکلات به یک اقدام اساسی نیاز دارد و برخی از مشکلات هم به واحدهای مرغداری مربوط می باشد. که از جمله آن می توان به ناتوانی اغلب صاحبان واحدهای مرغداری در اداره صحیح واحدهای مرغداری و نداشتن تخصص کافی در زمینه صنعت مرغداری اشاره کرد که جهت رفع اینگونه مشکلات باید در دادن مجوز جهت ساخت واحدهای مرغداری نهایت دقت و احتیاط لازم را انجام داد. بنابر این مهمترین پیشنهاداتی که در کاهش خطرات موجود در صنعت مرغداری و استفاده توانایی بالقوه در صنعت مرغداری می توان به آن اشاره کرد عبارتند از:

- ۱) برنامه ریزی مناسب جهت تأمین به موقع دان متناسب با نیازهای صنعت مرغداری.
- ۲) برنامه ریزی مناسب جهت ذخیره سازی محصول در هنگام مازاد تولید بر مصرف و خرید تضمینی گوشت مرغ توسط دولت.
- ۳) برگزاری کلاس های آموزشی برای مرغداری جهت اداره مطلوب واحدهای تولید و بالا بردن راندمان تولید.

۴) کم کردن ضایعات تولید از راه پیشگیری به موقع بیماریها و فراهم نمودن تسهیلات دامپزشکی.

۵) بالا بردن راندمان تولید از طریق افزایش تعداد دوره های پرورشی جهت استفاده مطلوب از ظرفیت تولید.

۶) برنامه ریزی جهت افزایش تولید و ارتقاء کیفیت تولیدات طیور برای دستیابی به بازارهای صادراتی از طریق رعایت موارد زیر:

۱-۶- رعایت اصول مدیریت تولیدی و بهداشتی در حد استانداردهای قابل قبول بین المللی.

۲-۶- بسته بندی صحیح گوشت مرغ براساس سلیقه بازار با توجه به رقابت شدید کشورهای صادر کننده دیگر.

۳-۶- استمرار و ثبات تولید جهت بازارهای صادراتی، زیرا صادرات مقطعی و فصلی جایگاهی در بازارهای جهانی و منطقه ای ندارد.

۴-۶- شناخت دقیق بازار و آشنایی با خصوصیات سلیقه ای، فرهنگی و اجتماعی مشتریان خارجی.

۵-۶- مشخص بودن سیاست های صادراتی کشور و ایجاد ثبات در آن.

۷) رفع مشکل نقدینگی واحدهای مرغداری از طریق ارائه تسهیلات لازم توسط مؤسسات اعتباری.

۸) بررسی صلاحیت و شایستگی متقاضیان احداث واحدهای مرغداری از نظر توانایی اداره مطلوب واحد تولیدی و داشتن تخصص کافی در زمینه صنعت مرغداری.

۹) ایجاد شهرک های صنعتی تولیدی جهت جلوگیری از پراکندگی واحدهای مرغداری و نظارت و کنترل مطلوب واحدهای تولیدی.

محدودیت های تحقیق

یکی از محدودیت های این تحقیق استفاده از پرسشنامه است که مشکلات خاص خود را داراست. محدودیت دیگر را می توان در رابطه با جامعه تحقیق که مربوط به مرغداری های

استان خوزستان است نام برد. بنابراین نتایج این تحقیق به کل جامعه صنعت مرغداری ایران قابل تعمیم نیست.

تحقیق حاضر با محدودیت هایی به شرح زیر مواجه بوده است:

- ۱- معضل جمع آوری اطلاعات تحقیق یکی از محدودیت های این تحقیق می باشد. این مشکل در پیش روی تمام محققین برای انجام تحقیقات می باشد و این تحقیق هم از این قاعده مستثنی نیست.
- ۲- محدودیت ذاتی پرسشنامه کتبی
- ۳- محدودیت زبان انجام تحقیق که باعث عدم جمع آوری اطلاعات بیشتر راجع در موضوع تحقیق گردید.
- ۴- عدم امکان بررسی کامل میزان نقت پاسخ دهندگان به پرسشنامه .
- ۴- عدم تمایل مدیران الی واحدهای تولیدی برای همکاری در جهت انجام تحقیق.

پی نوشت ها

- ۱ - محسن دستگیر، بررسی ریسک در مدیریت مالی، انتشارات جهاد دانشگاهی شهید چمران اهواز، ۱۳۶۵، صفحه ۲.
- ۲- جمیز - ون هورن، مدیریت مالی ترجمه محسن دستگیر، نشر علوم دانشگاهی سال ۱۳۶۹، صفحه ۴۸ تا ۵۳.
- 3- Price.
- 4- Fair value.
- ۵- فرد، جی و ستون و ایگن، اف، بریگام، مدیریت مالی، ترجمه مجید شریعت پناهی، انتشارات جهان نو.
- ۶- محسن دستگیر، بررسی ریسک در مدیریت مالی، انتشارات دانشگاه شهید چمران ۱۳۶۵ ص ۲۶.
- ۷- علی دارابی، مجله دامدار، سال هشتم، بهمن ۱۳۷۸، شماره ۱۱۰-۱۰۹ صفحه ۹ الی ۱۰.
- ۸- شرکت سهامی پشتیبانی امور دام، مجله دامدار، سال هفتم، مرداد ۱۳۷۸، شماره ۱۰۵، ص ۳۳.

فهرست منابع و مآخذ

- ۱- آباذری احمد، مجله دام طیور، شماره ۱۵، سال ۷۴.
 - ۲- آذر عادل و منصور مؤمنی، آمار و کاربرد آن در مدیریت، انتشارات تهران سمت، سال ۱۳۷۶.
 - ۳- آمارنامه استان خوزستان، انتشارات برنامه و بودجه، سال ۱۳۷۷.
 - ۴- آمارنامه های بانک مرکزی جمهوری اسلامی، طی سال های ۱۳۷۴ الی ۱۳۷۸.
 - ۵- الهیاری عماری، مسایل ویژه در صنعت مرغداری، انتشارات فارابی، سال ۱۳۷۲.
 - ۶- پی نووریموند، مدیریت مالی، ترجمه علی جهانخانی و علی پارسائیان، انتشارات تهران سمت، سال ۱۳۷۶.
 - ۷- تقویت مهدی، مدیریت مالی ۱، انتشارات پیام نور، سال ۱۳۷۷.
 - ۸- جهانخانی علی و علی پارسائیان، مدیریت مالی جلد ۲ انتشارات تهران سمت، سال ۱۳۷۶.
 - ۹- دارایی علی، مجله دامداران، سال هشتم، شماره ۱۱۰-۱۰۹، بهمن ۱۳۷۸.
 - ۱۰- دستگیر محسن، بررسی ریسک در مدیریت مالی، انتشارات جهاد دانشگاهی خوزستان، سال ۱۳۶۵.
 - ۱۱- دستگیر، محسن، مدیریت مالی، انتشارات نشر علوم دانشگاهی، سال ۱۳۶۹.
 - ۱۲- شرکت سهامی پشتیبانی امور دام، مجله دامدار، شماره ۱۰۵، سال ۱۳۷۸.
 - ۱۳- شیرالی شعبان، جزوه درس اصول پرورش طیور، انتشارات دانشگاه شهید چمران اهواز، سال ۱۳۷۸.
 - ۱۴- عبده تبریزی حسین، مدیریت مالی جلد دوم، نشر پیشبرد، سال ۱۳۷۰.
 - ۱۵- فردستون جی و ایگن اف بریگام، مدیریت مالی ۲، ترجمه مجید شریعت پناهی، انتشارات جهان نو، سال ۱۳۷۶.
 - ۱۶- مجله دنیای کشت و صنعت، شماره دوم، سال ۱۳۷۸.
- 17- Dastgir, Mohsen "Risk Analysis in Investment Appraisal", Unpublished, M.A. dissertation, Manchester University, 1977.

جدول خلاصه پاسخ های دریافتی حاصل از پرسشنامه

ردیف	شرح سؤالات	نوع پاسخ برحسب فراوانی			
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد
۱	تا چه اندازه نسبت به خرید به موقع جوجه یکروزه اطمینان دارید؟	۲۴	۱۰	۱۶	۰
۲	تا چه اندازه به ثبات قیمت خرید جوجه اطمینان دارید؟	۲۴	۱۰	۱۶	۰
۳	تا چه اندازه به سالم بودن جوجه خریداری شده اطمینان دارید؟	۳۵	۱۲	۳	۰
۴	تا چه اندازه به ثبات قیمت دان اطمینان دارید؟	۲۹	۱۲	۹	۰
۵	تا چه اندازه قادر به تأمین به موقع دان بوده اید؟	۲۱	۹	۲۰	۰
۶	تا چه اندازه به ثبات قیمت دارو واکسن اطمینان دارید؟	۳۱	۱۲	۷	۰
۷	تا چه اندازه قادر به تأمین به موقع دارو و واکسن بوده اید؟	۱۵	۱۱	۲۳	۱
۸	تا چه اندازه به کیفیت داروهای خریداری شده اطمینان دارید؟	۳۶	۶	۸	۰
۹	تا چه اندازه قادر بوده اید که به موقع پیشگیری های لازم را در برابر بیماریهای انجام دهید؟	۱۵	۴	۲۹	۲
۱۰	تا چه اندازه به استاندارد بودن تولید اطمینان دارید؟	۱۸	۱۰	۲۲	۰
۱۱	تا چه اندازه در سال ظرفیت تولید استفاده کرده اید؟	۲۳	۷	۲۰	۰
۱۲	تا چه اندازه نسبت به بهداشت محیط مرغداری اطمینان دارید؟	۱	۱	۲۸	۱۰
۱۳	تا چه اندازه تجهیزات و امکانات مرغداری مطابق با استاندارد است؟	۲	۲	۲۲	۶
۱۴	تا چه اندازه به ثبات سایر هزینه های جاری مرغداری نظیر سوخت و روشنایی، عوارض و هزینه های دامپزشکی اطمینان دارید؟	۱۵	۱۸	۱۶	۱
۱۵	تا چه اندازه به ثبات هزینه دستمزد کارگران اطمینان دارید؟	۱۸	۱۱	۳۰	۱
۱۶	تا چه اندازه قادر به تأمین نقدینگی جهت پرداخت هزینه های جاری هستید؟	۳۱	۲۱	۸	۰

ادامه جدول

ردیف	شرح سؤالات	نوع پاسخ برحسب فراوانی			
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد
۱۷	تا چه اندازه قادر بوده اید که نقدینگی لازم را به موقع از بانک و مؤسسات اعتباری دریافت کنید؟	۱۱	۲۲	۱۷	۰
۱۸	تاکنون چقدر قادر بوده اید که به موقع بدهی های کوتاه مدت خود را پرداخت کنید؟	۱۶	۱۷	۱۷	۰
۱۹	تا چه حد قادر به پرداخت به موقع اصل و بهره بدهی های بلند مدت خود بوده اید؟	۲۲	۱۶	۱۲	۰
۲۰	تا چه حد قادر هستید جهت توسعه و سرمایه گذاری مجدد در واحد مرغداری منبع مالی لازم را تأمین کنید؟	۲۳	۲۳	۴	۰
۲۱	تا چه حد قادر به دریافت به موقع مطالبات خود از بدهکاران بوده اید؟	۷	۲۰	۲۲	۱
۲۲	تا چه اندازه ثبات نرخ بهره وام های بانکی و بدهی کوتاه مدت اطمینان دارید؟	۱۱	۱۹	۱۱	۱
۲۳	تا چه اندازه نسبت به دریافت سود در پایان هر دوره جوجه ریزی اطمینان دارید؟	۲۷	۹	۲	۰
۲۴	چه مقدار از کل سرمایه مرغداری از منابع شخصی تأمین گردیده است؟	۸	۱۶	۲۲	۴

پس پاسخ های دریافتی براساس تعریف ذیل کمی شده بودند:

شعبه نگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جاب مع علوم انسانی

- خیلی کم: ۱
- کم: ۲
- متوسط: ۳
- زیاد: ۴
- خیلی زیاد: ۵